DIFFERENTIËLE DIAGNOSTIEK IN DE INTERNE GENEESKUNDE

DIFFERENTIËLE DIAGNOSTIEK IN DE INTERNE GENEESKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

prof.dr. W.D. Reitsma
dr. J.W.F. Elte
dr. D. Overbosch

Vierde, herziene druk

Bohn Stafleu van Loghum
Houten 2005

© 2005 Bohn Stafleu van Loghum, Houten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 90 313 4282 3

NUR 878

Ontwerp binnenwerk: Peter Walvius bno, Nijmegen

Ontwerp omslag: Studio Bassa, Culemborg

Illustraties: Ron Slagter, Voorschoten

Eerste druk, 1994

Tweede, herziene druk 1998

Derde, herziene druk 2003

Vierde, herziene druk 2005

Bohn Stafleu van Loghum

Het Spoor 2

3994 AK Houten

www.bsl.nl

Distributeur voor België:

Standaard Uitgeverij

Belgiëlei 147a

2018 Antwerpen

www.standaarduitgeverij.be

INHOUD

Lijst van auteurs XI

Inleiding XIII

I	Algemene problemen	I
	<i>W.D. Reitsma en J.B.L. Hoekstra</i>	
1.1	Lichaamssamenstelling	I
1.2	Water- en zouttekort	3
1.3	Dorst en polyurie	4
1.4	Hypovolemie	6
1.5	Gegeneraliseerd oedeem en longoedeem	7
1.6	SIADH (syndroom van 'inappropriate' ADH-secretie)	10
1.7	Hypernatriëmie en hyponatriëmie	11
1.8	Hyperkaliëmie en hypokaliëmie	15
1.9	Afwijkingen van het zuur-basenevenwicht	23
1.9	Overgewicht en ondervoeding	32
	Literatuur	37
2	Het cardiovasculaire systeem	38
	<i>J.P.M. Hamer</i>	
2.1	Angina pectoris, myocardinfarct, pericarditis	38
2.2	Ritmestoornissen en hartkloppingen	45
2.3	Harttonen en geruisen	57
2.4	Hartfalen	63
	Literatuur	71
3	Afwijkingen van het respiratoire systeem	72
	<i>F.W.J.M. Smeenk en C.A.F. Jansveld</i>	
3.1	Dyspnoe	72
3.2	Hypoxemie en centrale cyanose	76
3.3	Pneumonie	78
3.4	Haemoptoe	81
3.5	Solitaire longafwijkingen	83
3.6	Diffuse longafwijkingen	87
3.7	Hiluskliervergroting	91
3.8	Verbreed mediastinum	92
3.9	Pleuravocht	95
	Literatuur	99

4	Shock	100
	<i>J.G. van der Hoeven</i>	
4.1	Inleiding	100
4.2	Klinische indeling	100
4.3	Hypovolemische shock	102
4.4	Cardiogene shock	103
4.5	Obstructieve shock	103
4.6	Distributieve shock	106
4.7	Klinische aanpak	107
	Literatuur	108
5	Hypertensie	109
	<i>W.D. Reitsma</i>	
5.1	Inleiding	109
5.2	Primaire hypertensie	112
5.3	Medicamenten, alcohol en drop	114
5.4	Orgaanschade als gevolg van hypertensie	115
5.5	Geaccelereerde maligne hypertensie	117
5.6	Hypertensie en zwangerschap	118
5.7	Secundaire hypertensie	120
	Literatuur	130
6	Aandoeningen van de nieren	132
	<i>A.J.M. Donker en R.M. Valentijn</i>	
6.1	Pijn uitgaand van de tractus urogenitalis	132
6.2	Hematurie	137
6.3	Proteïnurie	140
6.4	Acute en chronische nierinsufficiëntie	144
	Literatuur	152
7	Afwijkingen van de koolhydraat- en vetstofwisseling	153
	<i>W.D. Reitsma en J.W.F. Elte</i>	
7.1	Diabetes mellitus	153
7.2	Bewusteloosheid bij diabetes mellitus	159
7.3	Langetermijncomplicaties van diabetes mellitus	166
7.4	Spontane hypoglykemie zonder behandeling met insuline of sulfonylureumpreparaten	169
7.5	Afwijkingen van de vetstofwisseling	172
7.6	Hyperhomocysteinemie	183
	Literatuur	185

8	Endocrinologie	186
	<i>J.W.F. Elte en A.C. Nieuwenhuijzen Kruseman</i>	
8.1	Afwijkingen van de schildklier	186
8.2	Afwijkingen van de calciumstofwisseling	196
8.3	Aandoeningen van de hypofyse	209
8.4	Afwijkingen in samenhang met de bijniere	219
8.5	Groei en seksuele rijping	224
	Literatuur	235
9	Maagdarm- en leverziekten	236
	<i>Ch.J.J. Mulder en D. Overbosch</i>	
9.1	Misselijkheid en braken	236
9.2	Dysfagie, afwijkingen in de mond, hik	237
9.3	Bloedbraken en melaena	240
9.4	Veranderingen van het defecatiepatroon	244
9.5	Pancreatitis	252
9.6	Leverziekten	255
9.7	Een ruimte-innemend proces in de lever	263
9.8	Vochtophoping in de peritoneale holte	265
9.9	Buikpijn	267
9.10	Peritonitis	268
	Literatuur	269
10	Hematologische aandoeningen	270
	<i>J.G. Pegels</i>	
10.1	Bleekzucht, moeheid, anemie	270
10.2	Lymfadenopathie	282
10.3	Splenomegalie	288
10.4	Afwijkingen van de witte bloedlichaampjes en myelodysplasie	290
10.5	Polyglobulie en polycytemie	303
10.6	Ziekten die gepaard gaan met abnormale bloedeiwitten	306
	Literatuur	312
11	Hemostase en trombose	313
	<i>V.E.A. Gerdes en H.R. Büller</i>	
11.1	De pathologische bloeding	313
11.2	Trombosebeen	321
11.3	Longembolie	323
	Literatuur	325

12	Gemetastaseerde maligniteit bij onbekende primaire tumor	326
	<i>P.H.Th.J. Slee en H.F.P. Hillen</i>	
12.1	Inleiding	326
12.2	Pathologie	327
12.3	Markers	329
12.4	Behandelbare subgroepen	330
	Literatuur	332
13	Infectieziekten	333
	<i>J.W.M. van der Meer, P. Reiss en D. Overbosch</i>	
13.1	Inleiding	333
13.2	Febris e causa ignota	335
13.3	Koorts bij cardiale aandoeningen	341
13.4	Koorts bij HIV-geïnfecteerde patiënten	344
	Literatuur	355
14	Importziekten	356
	<i>D. Overbosch en B. Naafs</i>	
14.1	Inleiding	356
14.2	Importziekten met koorts	356
14.3	Importziekten met diarree	362
14.4	Importziekten met jeuk en/of ulceratie	368
	Literatuur	381
15	Ziekten die gepaard gaan met gewrichtsklachten en vaatafwijkingen	382
	<i>F.C. Breedveld</i>	
15.1	Artralgie	382
15.2	Monoartritis	383
15.3	Polyartritis	384
15.4	Lage rugpijn	387
15.5	Vasculitis	389
15.6	Het fenomeen van Raynaud	391
15.7	Amyloïdose	392
15.8	Cryoglobulinemie	394
15.9	Classificatiecriteria	395
	Literatuur	397

16	Huidverschijnselen	398
	<i>J.J.E. van Everdingen en W. Siewerts van Reesema</i>	
16.1	Erythemateuze huidaandoeningen	398
16.2	Geneesmiddelenexantheem	405
16.3	Urticaria	407
16.4	Pruritus	409
	Literatuur	410
17	Diagnostische overwegingen in de oogheelkunde	413
	<i>G.S. Baarsma</i>	
17.1	Uveitis	413
17.2	Rood oog	422
17.3	Retinale circulatiestoornissen	423
17.4	Diabetische retinopathie	430
17.5	Hypertensieve retinopathie	432
	Literatuur	435
18	Neurologische afwijkingen	436
	<i>R.A.C. Roos</i>	
18.1	Inleiding	436
18.2	Hoofdpijn	436
18.3	Duizeligheid	439
18.4	Paroxismale stoornissen van het bewustzijn	441
18.5	Coma	444
18.6	Spierzwakte	447
18.7	Polyneuropathie	449
	Literatuur	449
19	De differentiële diagnose van chronische vermoeidheid	450
	<i>G.K.H. The, G. Bleijenberg en J.W.M. van der Meer</i>	
19.1	Inleiding	450
19.2	Evaluatie van moeheid	450
19.3	Acute fase	451
19.4	Subacute fase	451
19.5	Chronische fase	453
	Literatuur	457
	Afkorting	456
	Register	463

Voor het stellen van een juiste diagnose is een goede differentiële diagnose gebaseerd op anamnestiche gegevens en bevindingen bij lichamelijk onderzoek essentieel. Met behulp van aanvullend laboratorium- en beeldvormend onderzoek kan de definitieve diagnose worden gesteld en een behandeling worden ingesteld. Een boek dat klachten, symptomen en laboratoriumafwijkingen als uitgangspunt heeft, aan de hand daarvan differentiële diagnostische overwegingen bespreekt en aangeeft welk nader onderzoek tot een definitieve diagnose kan leiden, ontbrak tot nu toe in het Nederlandse taalgebied. De auteurs hebben getracht de interne geneeskunde vanuit deze invalshoek te beschrijven. De differentiële diagnostische overwegingen worden in een groot aantal tabellen samengevat, terwijl in de tekst ruim aandacht wordt besteed aan theoretische achtergronden. Behalve aan klassieke ziektebeelden die tot de interne geneeskunde behoren, wordt ook aandacht geschonken aan neurologische, dermatologische en functionele syndromen. Daarnaast komt de interpretatie van een aantal afwijkende laboratoriumgegevens ter sprake.

De auteurs menen met de opzet van dit boek aan te sluiten bij veranderingen die in de curricula van het medische onderwijs plaatshebben. De interpretatie van dagelijks in de praktijk voorkomende klachten en symptomen staat daarbij centraal. Met deze uitgave wordt getracht daaraan een bijdrage te leveren.

Het boek is in eerste instantie bedoeld voor huisartsen en internisten en wordt voorts aanbevolen aan studenten in de geneeskunde in de fase van de co-assistentenschappen en aan arts-assistenten in opleiding tot internist of een aanverwant specialisme.

De redactie ziet op- en aanmerkingen gaarne tegemoet en spreekt de hoop uit dat het boek in een behoefte voorziet.

De redactie

Bij de vierde, herziene druk

Het is inmiddels ruim tien jaar geleden dat de eerste druk van het boek *Differentiële diagnostiek in de interne geneeskunde* verscheen. Sindsdien is tweemaal eerder een herdruk verschenen en is het regelmatig nodig geweest de oplage aan te vullen. Daaruit blijkt dat het boek in een behoefte voorziet.

In de nieuwe druk zijn alle hoofdstukken grondig herzien en aangepast aan nieuwe ontwikkelingen. Er is een groot aantal tabellen toegevoegd die in een vroeger stadium ten dele reeds in het compendium van het boek waren opgenomen. We hopen dat de stof hierdoor nog toegankelijker en overzichtelijker wordt gepresenteerd.

Het rangschikken van de klachten van de patiënt en de bevindingen van het lichamelijk onderzoek moeten leiden tot een zo scherp mogelijk omschreven differentiële diagnose waardoor gericht aanvullend onderzoek kan worden aangevraagd. Het met zo weinig mogelijk omwegen komen tot de definitieve diagnose is zowel direct voor de patiënt als voor de beheersing van de kosten van de gezondheidszorg van belang. De redactie hoopt dat dit boek een bijdrage kan zijn om bovengenoemde doelstelling te bereiken.

De redactie, maart 2005

LIJST VAN AUTEURS

G.S. BAARSMA

oogarts, Oogziekenhuis Rotterdam

PROF.DR. G. BLEIJENBERG

klinisch psycholoog, Universitair Medisch Centrum St Radboud Nijmegen

PROF.DR. F.C. BREEDVELD

reumatoloog, Leids Universitair Medisch Centrum

PROF.DR. H.R. BÜLLER

internist, Academisch Medisch Centrum Amsterdam

PROF.DR. A.J.M. DONKER

em. hoogleraar interne geneeskunde, Herengracht 42, 1015 BM Amsterdam

DR. J.W.F. ELTE

internist, Sint Franciscus Gasthuis Rotterdam

DR. J.J.E. VAN EVERDINGEN

dermatoloog, Academisch Medisch Centrum Amsterdam

DR. V.E.A. GERDES

internist, Academisch Medisch Centrum Amsterdam

DR. J.P.M. HAMER

cardioloog, Universitair Medisch Centrum Groningen

PROF.DR. H.F.P. HILLEN

internist, Academisch ziekenhuis Maastricht

PROF.DR. J.B.L. HOEKSTRA

internist, Academisch Medisch Centrum Amsterdam

PROF.DR. J.G. VAN DER HOEVEN

intensivist, Universitair Medisch Centrum St Radboud Nijmegen

DR. C.A.F. JANSVELD
longarts, Catharina Ziekenhuis Eindhoven

PROF.DR. J.W.M. VAN DER MEER
internist, Universitair Medisch Centrum St Radboud Nijmegen

PROF.DR. CH.J.J. MULDER
maag-darm-leverarts, Vrije Universiteit Medisch Centrum Amsterdam

DR. B. NAAFS
dermatovenereoloog, IJsselmeerziekenhuizen Emmeloord/Lelystad en
Leids Universitair Medisch Centrum

PROF.DR. A.C. NIEUWENHUIJZEN KRUSEMAN
internist, Academisch ziekenhuis Maastricht

DR. D. OVERBOSCH
internist, Havenziekenhuis en Instituut voor Tropische Ziekten, Rotterdam

DR. J.G. PEGELS
internist, Sint Franciscus Gasthuis Rotterdam

DR. P. REISS
internist, Academisch Medisch Centrum Amsterdam

PROF.DR. W.D. REITSMA
em. hoogleraar interne geneeskunde, Vestdijklaan 376, 9721 VZ Groningen

PROF.DR. R.A.C. ROOS
neuroloog, Leids Universitair Medisch Centrum

W. SIEWERTSZ VAN REESEMA
oogarts i.o., Oogziekenhuis Rotterdam

DR. P.H.TH.J. SLEE
internist, St. Antonius ziekenhuis, Nieuwegein

DR. F.W.J.M. SMEENK
longarts, Catharina-ziekenhuis Eindhoven

G.K.H. THE
onderzoeker, Universitair Medisch Centrum St Radboud Nijmegen

DR. R.M. VALENTIJN
internist, Rode Kruis Ziekenhuis 's-Gravenhage